

Poeci o swoim życiu, twórczości i pośmiertnej sławie

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Prezentacja TED](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Leopold Staff, *Ostatni z mego pokolenia ...*
- Źródło: Julian Tuwim, *Do losu.*
- Źródło: Bronisław Maj, ***.

Poeci o swoim życiu, twórczości i pośmiertnej sławie

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Co poeci myślą o samych sobie i znaczeniu swojej pracy twórczej? Czy liczy się dla nich sława? Czy uznają ją za prawdziwą wartość, czy też miewają do niej stosunek ironiczny? Jak komentuje swój los młody poeta, a jak podsumowuje swoje życie poeta dojrzały? Wiersze Tuwima *Do losu* i *Ostatni z mego pokolenia...* Leopolda Staffa to osobiste rozważania poetów na temat ulotności życia, sensu twórczości, poczucia spełnienia. Porównanie tych wierszy pokazuje również to, w jaki sposób upływ czasu zmienia myślenie człowieka i hierarchię jego wartości.

Twoje cele

- Przeprowadzisz analizę porównawczą utworów: *Do losu* Juliana Tuwima oraz *Ostatni z mego pokolenia...* Leopolda Staffa.
- Na podstawie dwóch wierszy wskażesz, w jaki sposób twórcy formułują refleksje na temat życia, twórczości i pośmiertnej sławy.
- Omówisz, jaką funkcję pełni topos *non omnis moriar* w wierszach Tuwima i Staffa.

Przeczytaj

Dla zainteresowanych

Biografie poetów i informacje o ich twórczości znajdziesz w poniższych materiałach:

- [Witalizm i urbanizm: upojenie życiem, upojenie miastem](#)
- [Deszcz jesienny Leopolda Staffa – manifest dekadentyzmu?](#)

Konstruowanie pracy

Analiza tematu

Wypracowanie ma być **interpretacją porównawczą** dwóch utworów: *Do losu* Juliana Tuwima oraz *Ostatni z mego pokolenia...* Leopolda Staffa. Podstawą do zestawienia tekstów są refleksje, jakie snują podmioty liryczne, na temat życia, roli poezji, własnej twórczości, pośmiertnej sławy.

Wstęp

Twórczość obu poetów przypada na XX w., choć Leopold Staff debiutuje w Młodej Polsce, i mieści się w szeroko rozumianej „współczesności”. Obejmuje kilka okresów literackich: okres dwudziestolecia, lata okupacyjne i powojenne. Artyści przechodzą liczne przemiany koncepcji twórczej i światopoglądowej, łączy ich hołdowanie estetyce klasycystycznej (choć w niejednakowy sposób i w różnym stopniu).

((Julian Tuwim

Do losu

Miłość mi dałeś, młodość górna,
Dar ładu i wysokie żądze.
I jeszcze, na uciechę durniom,
Raczyłeś dać mi i pieniądze.

Płonącą kroplą obłąkania
W mózg szary mój wsaczyłeś tęczę.
Miraże wstają wśród mieszkania,
Palcami w stół na lutni dźwięczę.

I gdy poniosło, to już niesie,
Roztrącam dni i rwę na części,
I w zgiełku wieku, i w rwetesie
Ubrdało mi się jakieś szczęście:

Rytmowi przebieg chwil powierzać,
Apollinowym drząc rozmysłem,
Surowo składać i odmierzać
Wysokim kunsztem słowa ściśle.

I kiedy kształt żywego ciała
W nieład rozpadnie się plugawy,
Ta strofa, zwarta, zwięzła, cała,
Nieporuszona będzie stała
W zimnym, okrutnym blasku sławy.

Smutku! Uśmiechu! Melancholio!
W bęben żałobny bije gloria...
I smutnie brzmi: „**Dum Capitolium...!**”
I śmieszne jest: „**Non omnis moriar**”.

Źródło: Julian Tuwim, *Do losu*.

« Leopold Staff

Ostatni z mego pokolenia ...

Ostatni z mego pokolenia
Drogich przyjaciół pogrzebałem.
Widziałem, jak się życie zmienia,
I sam jak życie się zmieniałem.

Człowiekam kochał i przyrodę,
W przyszłość patrzyłem jasnym
okiem,
Wielbiłem wolność i swobodę,
Zbratany z wiatrem i obłokiem.

Leopold Staff, skan z „*Wybór Poezyi Leopolda Staffa*”, B. Połoniecki Ed. , Lwów 1911

Źródło: domena publiczna.

Nie wabił mnie spiżowy pomnik,
Rozgłośne trąby, huczne brawa.
Zostanie po mnie pusty pokój
I małomówna, cicha sława.

Źródło: Leopold Staff, *Ostatni z mego pokolenia ...*

Słownik

dum Capitolium

(łac.) – dosł. dopóki na Kapitol; cytat z ody Horacego *Exegi monumentum...*

(*Wybudowałem pomnik...*): „potąd będę wciąż młody pokąd na Kapitol / ma wstępować z milczącą westalką pontifeks” (tłum. Adam Ważyk); **Kapitol** jest jednym z siedmiu wzgórz, na których powstał Rzym, stała na nim najstarsza z rzymskich świątyń – świątynia Jowisza Kapitolińskiego; **pontifex** – w starożytnym Rzymie członek najwyższego kolegium kapłańskiego

non omnis moriar

(łac.) – dosł. nie wszystek umrę; cytat z ody Horacego *Exegi monumentum...*

witalizm

(łac. *vis vitalis* – siła życiowa) koncepcja filozoficzna zakładająca istnienie w organizmach żywych niematerialnej, swoistej „siły życiowej”, która kieruje procesami życiowymi i decyduje o ich przebiegu

Audiobook

Konstruowanie pracy na temat:

Poeci o swym życiu, twórczości i pośmiertnej sławie. Dokonaj analizy i interpretacji porównawczej wierszy.

Polecenie 1

Wysłuchaj audiobooka, wypisz wyrazy, pojęcia, terminy, których dodatkowe wyjaśnienie jest konieczne, aby można było przystąpić do analizy zaproponowanych kroków.

Polecenie 2

Wypisz tytuły utworów, w których autorzy mówią o swojej sławie. Informacje uporządkuj w tabeli.

autor

tytuł utworu

sposób mówienia o exegi monumentum

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P1AIXrSka>

Krok 1.

Czytam uważnie oba wiersze. Określam główną zasadę zestawienia utworów – wskazuję płaszczyznę (płaszczyzny), na której będę dokonywać porównania. Wykorzystuję wskazówkę zawartą w temacie.

W każdym z utworów podmiotem lirycznym jest poeta, który dokonuje swego rozrachunku ze swoją twórczością. Omawiane wiersze należą do liryki refleksyjnej; podobna też wydaje się w nich sytuacja liryczna. W obydwu utworach odnajdujemy

również motyw zaczerpnięty z Horacego: motyw pomnika, który poeta wystawił sobie swoją twórczością w pamięci pokoleń (*exegi monumentum*).

Krok 2.

Ponieważ motyw kulturowy (literacki), który występuje w obu wierszach, jest w stosunku do nich zewnętrzny, wywodzi się z innego, wcześniejszego źródła, muszę przywołać jego znaczenie, aby zobaczyć, jaką funkcję pełni w każdym z analizowanych utworów. Kontekst literacki jest mi potrzebny już w tym momencie, gdyż widzę, że porównywane utwory nie „rozmawiają” ze sobą bezpośrednio, nie nawiązują do siebie, lecz prowadzą dialog poetycki z innym dziełem (tekstem kultury). Należy więc to dzieło (tekst kultury) dobrze sobie przypomnieć i określić znaczenia motywu.

Topos nieśmiertelności poety, który przetrwa w pamięci pokoleń dzięki swej twórczości, pochodzi z ody Horacego *Wybudowałem pomnik...*, a kojarzone są z nim dwa łacińskie cytaty: *exegi monumentum* oraz *non omnis moriar*. Horacy wracał do tego motywu wielokrotnie – na przykład w wierszu *Do Mecenasa*, którego poetycką parafrazą jest pieśń Jana Kochanowskiego *Niezwykłym i nie leda piórem opatrzony...* W tradycji literackiej motyw *exegi monumentum* łączy się z nurtem nawiązującym do klasycyzmu i humanizmu. Topos ten przywołuje antyczną (klasyczną) koncepcję twórcy, dumnego ze swego dzieła, które go rozśławia i unieśmiertelnia. Sława poetycka przetrwa wieki – jest równoznaczna z nieśmiertelnością. Omawiany motyw wiąże się również z określoną postawą poety, świadomego swej wielkości, dla którego sława jest wartością najwyższą (humanistyczny indywidualizm). W przywołanych pieśniach Horacego jest również mowa o awansie społecznym, który poeta, wywodzący się z nizin społecznych, zawdzięcza swej twórczości. Mówi się w nich też o „zbędnym” pogrzebie; gdyż poeta, dzięki unieśmiertelniającym go dziełom, może powiedzieć: „nie wszystek umrę”.

W odzie *Exegi monumentum...* można przeczytać opis zapowiedzianego w incipicie „pomnika trwalszego niż ze spiżu”: nie zniszczy go upływ lat i będzie trwał, dopóki kapłan z westalką będą wkraczali na wzgórze Kapitolu (symbol Wiecznego Miasta). W wierszu Tuwima odnajdujemy cytat odnoszący się do tego właśnie fragmentu ody („Dum Capitolium...!”).

Utwory czerpiące z motywu *non omnis moriar* często bywają odczytywane w kontekście biografii ich twórcy. Mam więc prawo przypuszczać, że również i w tym przypadku przydatne będzie osadzenie każdego z dzieł w biografii i twórczości autora.

Ostatni z mego pokolenia... to późny wiersz Leopolda Staffa, zamykający jego wieloletnią twórczość, która przetrwała kilka epok i pokoleń literackich. Ogłoszony został w 1957 r. (w roku śmierci poety) w „Nowej Kulturze”. Wiersz można więc traktować jako sumę życia i twórczości poety, który już odchodzi: sytuacja liryczna wiersza jest niewątpliwie tożsama z sytuacją biograficzną autora. Natomiast utwór *Do losu* Juliana Tuwima pochodzi z tomu *Biblia cygańska* (1933). Pisząc go, poeta miał przed sobą jeszcze wiele lat życia i działalności pisarskiej; dopiero wkraczał w wiek dojrzały.

Krok 3.

Formułuję wstępną hipotezę interpretacyjną. Wynika ona ze wskazanej płaszczyzny porównawczej. Potrzebne jest mi do tego wstępne określenie ogólnego sensu (myśli przewodniej) każdego z wierszy, a następnie odczytanie podobieństw i ewentualnie różnic – przede wszystkim ze względu na zasadę zestawienia tych utworów.

Każdy z analizowanych wierszy jest wyznaniem podmiotu lirycznego – poety, który rozlicza się ze swoim życiem i twórczością. W obu utworach przywołany jest horacjański motyw pomnika, który „wystawił” sobie poeta i który zapewnia mu trwanie w pamięci pokoleń. Poeci wyrażają przekonanie, że dzięki swojej twórczości zyskają sławę, jednak ich stosunek do tego faktu jest odmienny. Analiza i interpretacja poszczególnych płaszczyzn każdego z tekstów pozwoli pokazać, na czym polega owa różnica i w jaki sposób została wyrażona.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoim zadaniem jest zredagowanie pisemnej interpretacji porównawczej podanych wierszy. Uważnie słuchaj i analizuj zaproponowane systematyczne działania, które krok po kroku doprowadzą cię do samodzielnego zredagowania analizy porównawczej, postawienia tezy/hipotezy interpretacyjnej i jej uzasadnienia.

Polecenie 3

Wysłuchaj drugiej części audiobooka, a następnie wypisz te elementy interpretacji, które mogą sprawiać ci trudność: konteksty historyczne, pojęcia, realizacje toposu. Wyjaśnij je, korzystając ze słownika tradycyjnego lub online.

Polecenie 4

Zapisz swoją tezę lub hipotezę interpretacyjną i wybierz z propozycji zamieszczonych w drugiej części audiobooka to, co będzie ci potrzebne do jej uzasadnienia.

Ćwiczenie 1

Uporządkuj analizę kroków interpretacji porównawczej. Wykorzystaj zaproponowaną tabelę.

Zasada zestawienia wierszy, temat podjęty przez twórców, twoja teza/ hipoteza

Julian Tuwim „*Do losu*”

Leopold Staff „*Ostatni z mego pokolenia*”

Konteksty literackie i biograficzne wymienione w audiobooku

Julian Tuwim „*Do losu*”

Leopold Staff „*Ostatni z mego pokolenia*”

Kreacja nadawcy i odbiorcy

Julian Tuwim „*Do losu*”

Leopold Staff „*Ostatni z mego pokolenia*”

Podobieństwa/ różnice w sposobie ujęcia tematu

Julian Tuwim „*Do losu*”

Leopold Staff „*Ostatni z mego pokolenia*”

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P1AIXrSka>

Krok 4.

Badam różne aspekty utworów (koncentruję się na tych, które są najbardziej znaczące ze względu na porównywany problem). Szczegółowo określę kreacje nadawcy i adresata.

Wiersz *Do losu* jest monologiem lirycznym poety, który w sposób ironiczny zwraca się do tytułowego losu (adresata). Nastrój wypowiedzi jest zmienny: od żartobliwego sarkazmu – po melancholię i gorycz. Poeta wie, że los obdarzył go talentem (a nawet geniuszem), „dał mu dar ładu i wysokie żądze” (a więc m.in. piękne marzenia, chęć dążenia do ideałów, wielkie pragnienia, umiejętność porządkowania rzeczywistości słowem poetyckim). Twórca zyskał też uznanie już za życia (wyraźnym, choć sarkastycznie przywołanym jego wyznacznikiem są pieniądze) i cieszy się sławą, która zapewne unieśmiertelni go w pamięci potomnych. Jednak artysta mimo wszystko odnosi się do swej twórczości z ironią i dystansem, bo to nie sława jest dla niego najwyższą wartością, lecz samo życie, a to się musi nieuchronnie kiedyś skończyć. Świadomość ta napełnia go smutkiem, melancholią i goryczą.

Podmiot liryczny tego wiersza to poeta pełen pasji życia, namiętności, żyjący zgodnie z tym, co głosił witalizm („I gdy poniosło, to już niesie, | Roztrącam dni i rwę na części...”). Choć w utworze pojawia się motyw Apollina (a więc boga sztuki wysokiej, klasycznej, pełnej harmonii: „Surowo składać i odmierzać | Wysokim kunsztem słowa ściśle”), to jednak twórczość mówiącego w wierszu poety bliższa jest koncepcji dionizyjskiego szału, ekstazy i objawienia („Płonącą kroplą obłąkania | W mózg szary mój wsączyłeś tęczę...”). Odnajdujemy w tej kreacji cechy charakterystyczne dla poezji Tuwima z okresu skamandryckiego.

Z drugiej strony taka postawa poetycka koresponduje z pragnieniem życia w jego biologicznym, zmysłowym kształcie. Wyjaśnia, dlaczego świadomość nieuchronności nadejścia chwili, „gdy kształt żywego ciała | W nieład rozpadnie się plugawy”, budzi w poecie gorycz, smutek, a nawet wstręt i żal wobec losu.

Natomiast w wierszu Leopolda Staffa ze swą twórczością rozlicza się poeta dojrzały i spełniony. Jego refleksja ma charakter monologu lirycznego o uniwersalizującym wymiarze, bowiem w bardzo skrótowy, lapidarny sposób zostaje tu naszkicowana osobista, a zarazem ponadczasowa postawa artysty.

Punktem wyjścia jest określenie sytuacji życiowej podmiotu lirycznego:

Ostatni z mego pokolenia

Drogich przyjaciół pogrzebałem.

Widziałem, jak się życie zmienia,

I sam jak życie się zmieniałem.

Jest to więc wyznanie twórcy, który widział schyłek swej epoki i który ma świadomość, że zamyka pewien rozdział dziejów. Za tym wyznaniem kryje się przecucie rychłej śmierci („zostanie po mnie”). Nie budzi to jednak sprzeciwu ani nie jest powodem goryczy. Poeta – pogodzony z rytmem rzeczywistości, zgodnie z którym wszystko, jak życie, musi przemijać – nie buntuje się wobec losu.

W drugiej strofie zostały nazwane najważniejsze wartości, określające postawę poety mówiącego w wierszu. Są nimi: człowiek (humanizm), przyroda (kontemplacja natury), pogodna akceptacja rzeczywistości i stoicki spokój, afirmacja życia, franciszkańska pokora i poczucie jedności ze światem. W twórczości Leopolda Staffa można odnaleźć zjawiska charakterystyczne dla różnych epok i nurtów artystycznych, ale poeta ten był wierny humanizmowi – postawie afirmacji życia i klasycznemu dystansowi, pozwalającym zachować pogodę ducha. Odnajdujemy w jego utworach echa filozofii stoickiej (spokój, akceptację zmienności świata) i horacjańskiej radości życia, zawsze towarzyszących poecie:

W przyszłość patrzyłem jasnym okiem,

Wielbiłem wolność i swobodę

Zbratany z wiatrem i obłokiem.

To wszystko pozwala na określenie osoby mówiącej w wierszu jako podmiotu autorskiego.

W ostatniej strofie podmiot liryczny wyraża przeświadczenie, iż pozostanie po nim sława poetycka, choć nie dla niej tworzył, nie ona była celem jego życia:

Nie wabił mnie spiżowy pomnik

Rozgłosne trąby, huczne brawa.

Epitetom: „spiżowy pomnik”, „rozgłosne trąby” i „huczne brawa” przeciwstawione zostały określenia: „pusty pokój” i „małomówna”, „cicha sława”. Mają one charakter wartościujący. Poeta najwyraźniej odrzuca zgiełk i blichtr świata, wyrażające się przez hałaśliwą popularność wśród mas, na rzecz prostoty i ciszy, wartości podstawowych.

Powyższe rozważania umożliwiły mi określenie tematyki wierszy.

W kreacjach podmiotów lirycznych analizowanych utworów odnajdujemy dwie odmienne koncepcje poety (artysty) i dwie różne postawy wobec twórczości poetyckiej i wobec życia.

Określam oraz porównuję sposób ujęcia i potraktowanie tematu.

Sposób ujęcia tematu jest na pierwszy rzut oka podobny (monolog liryczny), z tym że w wierszu Tuwima wypowiedź skierowana jest do adresata (losu), w wierszu Staffa zaś nie ma określonego odbiorcy.

W pierwszym utworze skierowanie słów podmiotu lirycznego do losu – pojęcia abstrakcyjnego, siły rządzącej światem – nasuwa skojarzenia z wykorzystaniem apostrofy w stylu retorycznym, np. w konwencji klasycznej ody, utrzymanej w wysokim, podniosłym stylu. Jednak to skojarzenie wyraźnie podkreśla ironiczny dystans i świadome granie konwencją poezji wysokiej. Mówią o tym m.in. zmiany nastroju i obecne w wierszu kolokwializmy. Z jednej strony spotykamy w nim wyszukane metafory, np.: „Płonącą kroplą obłąkania | W mózg szary mój wsączyłeś tęczę”, z drugiej zaś charakterystyczne dla języka potocznego wyrażenie „ubrdało mi się”.

Natomiast wiersz Staffa, choć nie ma w nim zbędnego, napuszonego patosu, pełen jest powagi i szczerości, m.in. przez oszczędność i prostotę formy, regularność wersyfikacyjno-składniową oraz dostojny, regularny rytm.

Obaj poeci zderzają swoją twórczość z życiem – w jego fizycznym, doczesnym kształcie. W wierszu Tuwima między tymi sferami jest bolesny rozdźwięk: pośmiertna sława nie stanowi zadośćuczynienia za utratę życia – życie jest więc wartością najwyższą. W utworze Staffa między przeżyтым życiem a twórczością panuje harmonia, uzupełniają się one nawzajem.

Porównuję obecne w utworach elementy świata przedstawionego: motywy, wątki, postacie itd.

Takim motywem jest pomnik, który poeta wybudował sobie swoją twórczością. Już wcześniej motyw ten został przywołany, określono również jego pochodzenie oraz znaczenie. Teraz zobaczę, jak został on potraktowany w każdym z utworów, jaką pełni funkcję.

Okazuje się, że w żadnym z omawianych utworów sława poetycka nie jest wartością najwyższą (jak pojmował ją Horacy). W wierszu *Do losu* zimny i okrutny blask sławy poetyckiej jest antynomią radości życia i szczęścia w jego materialnym wymiarze. Podmiot liryczny jest świadomy tego, że sława (której ma pewność) nie jest najwyższą, prawdziwą wartością. Polemizuje więc z wymową horacjańskiego toposu, odrzuca jego

mądrość („I śmieszne jest: „Non omnis moriar”), widzi swoiste okrucieństwo, ironię losu w fakcie, „że strofa [...] nieporuszona będzie stała”, podczas gdy on sam, jako człowiek przestanie istnieć.

Także i dla podmiotu lirycznego wiersza Staffa poetycka sława nie była i nie jest celem życia, choć twórca ten nie neguje jej całkowicie jako wartości (tym bardziej że będąc poetą sytuującym się w nurcie klasycystycznym, nie może odrzucać tradycji). Dokonuje natomiast swoistego przewartościowania, wynikającego z głębokiej mądrości poety i człowieka. Odrzuca sławę rozumianą jako aplauz tłumów, „rozgłośnie trąby”, „huczne brawa” i „spiżowy pomnik”. Małomówna i cicha sława wydaje się prawdziwsza i trwalsza niż blichtr świata (nasuwa wręcz skojarzenia z postawą ewangelicznego błogosławionego – „cichego”). Natomiast określenie „pusty pokój” sugeruje wyraźny, dostrzegalny brak (puste miejsce), jaki poeta zostawi po swoim odejściu.

Inne motywy, wątki i tematy (koncepcja artysty, zderzenie twórczości i życia) omówione zostały już wcześniej.

Badając ukształtowanie artystyczne obu utworów, określam typ liryki, gatunek, konwencję, poetykę. Zastanawiam się również nad kompozycją, zasadą segmentacji tekstów, warstwą brzmieniową (nad wersyfikacją, rymami, powtórzeniami i innymi sposobami rytmizacji), obrazami poetyckimi, środkami stylistycznymi i ich znaczeniami. Pisząc analizę i interpretację porównawczą, zwracam szczególną uwagę na te elementy języka artystycznego, które są ważne ze względu na porównywane aspekty utworów i zasadę ich zestawienia.

Już na początku zostało stwierdzone, że oba wiersze reprezentują ten sam typ liryki – lirykę refleksyjną, natomiast teraz wyraźnie widzimy różnice poetyki i konwencji.

Wiersz Juliana Tuwima ma charakter ironiczno-żartobliwy i melancholijny zarazem. Nawiązuje do konwencji stylu retorycznego. Mamy tu m.in. apostrofę, motywy antyczne, łacińskie cytaty, określenia wyraźnie manifestujące patos i podniosłość stylu, m.in. słownictwo typowe dla stylu wysokiego i sformułowania takie, jak: „dar ładu”, „Apollinowym drząc rozmysłem”, „na lutni dźwięczę” (lutnia jest alegorią sztuki poetyckiej i wyraźnie nawiązuje do toposu poezji tożsamej z pieśnią, rozumianą jako synonim utworu lirycznego), zimny, okrutny blask sławy, w bęben żałobny bije gloria; wykrzyknienia: „Smutku! Uśmiechu! Melancholio!” – czy epitety „młodość górna”, „wysokie żądze”, „wysoki kunszt”, „nieład plugawy”, „strofa zwięzła”, „zwarta” itp.

Do losu wyraźnie nawiązuje do gatunków takich jak oda (co koresponduje z horacjańskimi nawiązaniem), zwłaszcza przez skierowanie wypowiedzi do tytułowego losu. Z elementami podniosłymi kontrastują jednak wyraźnie kolokwializmy, typowe dla

stylu potocznego, takie jak: „na uciechę durniom” czy „ubrdało mi się jakieś szczęście”. Przewrotna jest też wymowa całości utworu, który nie opiewa uznanych wartości, lecz je odrzuca.

Utwór Staffa jest krótki, lapidarny, bardzo oszczędny w formie, a jednocześnie regularny i melodyjny, oparty na idealnie odmierzonym rytmie. Można powiedzieć, że autor osiągnął idealną prostotę czystej, klasycznej budowy, co współgra z sytuacją liryczną, gdy poeta, żegnając się ze światem żywych, raz jeszcze przedstawia swoje credo, zawierające najbardziej podstawowe wartości. Przestrzeń, w której się sytuuje poeta, składa się z elementów „pierwszych”: „człowiek”, „przyroda”, „wolność”, „swoboda”, „wiatr”, „obłok”. I tu odnajdujemy epitety: „drogich przyjaciół”, „jasnym okiem”, „spiżowy pomnik”, „rozgłosne trąby”, „huczne brawa”, „pusty pokój”, „cicha sława”, typowe dla doskonałej prostoty stylu klasycznego. Podkreśla ją regularna budowa (zbliżająca się do wiersza sylabotonicznego) i układ rymów abab, zakłócony tylko w jednym miejscu: „pomnik” – „pokój”, być może dlatego, że w świecie podmiotu lirycznego właśnie ów pomnik nie stanowił absolutnej wartości. Wrażenie klasycznej harmonii zostało też wzmocnione przez segmentację wiersza, składającego się z trzech strof, z których pierwsza zawiera syntetyczny obraz życia poety, druga opisuje obszar jego wartości, trzecia zaś odnosi się do przyszłości i tego, co po twórcy zostanie (była już o tym mowa wcześniej). Wszystko to tworzy obraz statyczny, zamknięty w wyznaczonych przez rytm życia ramach, przeniknięty spokojem i franciszkańską pogodą ducha. Obraz ten koresponduje z głęboką mądrością starego poety, który wyraża zgodę na świat i siebie.

Wiersz *Do losu*, który ma również regularną budowę stroficzną, pełen jest dysonansów, sprzeczności i ironicznych skojarzeń (jak choćby powiązania rymów: „górną” – „durniom”, „żądze” – „pieniądze” itp.). Prosty, rytmiczny układ 4-wersowych zwrotek zostaje zakłócony w przedostatniej strofie, która zawiera dodatkowy wers i zmienia nastrój utworu (wcześniej – prześmiewczo-ironiczny). Budowa ta sygnalizuje i wzmacnia polemikę z wymową horacjańskiego pomnika. W ostatniej strofie słowa podmiotu lirycznego niosą już tylko melancholię, sarkazm, gorycz i ironię; nie ma w nich nic z wcześniejszego witalizmu i dynamizmu.

Krok 5.

Poszerzam konteksty: biograficzne, literackie, kulturowe, filozoficzne. Skoncentruję się tylko na tych, które są ważne ze względu na płaszczyznę porównania (porównywany problem czy aspekt utworów). W tym przypadku najtrafniejsze będą konteksty twórczości, a także koncepcji poezji i roli poety według autorów obu wierszy.

Leopold Staff to poeta, który sytuuje się w nurcie klasycznym, a zwłaszcza w tej jego odmianie, dla której filozofią życiową jest humanizm, poczucie harmonii i równowagi, pogoda ducha, pokora oraz afirmacja życia. Twórca ten, wrażliwy na zmieniające się prądy i postawy artystyczne (zawsze młody i dojrzały zarazem), zachowuje jednak wierność tym ideałom. W swojej twórczości często jawi się jako spadkobierca tradycji kulturowej, której korzenie tkwią w antyku (umiłowanie sztuki, kontemplacja przyrody, stoicka filozofia życiowa, poszukiwanie ładu). Równie ważne w jego twórczości są jednak motywy i postawy ewangeliczne, często o proveniencji franciszkańskiej. W analizowanym wierszu odnajdujemy oba te źródła.

Julian Tuwim rozpoczynał jako skamandryta i we wczesnych swych wierszach „zachłystywał się” życiem w biologicznych jego przejawach, odrzucając postawę artystowską i patriotyczne powinności poety. W latach 30. natomiast w jego twórczości pojawiła się fascynacja Horacym, a horacjanizm traktowany był jako dziedzictwo humanistycznej tradycji Europy. Ideały horacjańskie w poezji Juliana Tuwima przywoływane były wielokrotnie i traktowane jako symbol najważniejszych składników tradycji świata antycznego, symbol trwałości sztuki, która potrafi oprzeć się zwrotom historii i gustowi tłumu. Poeta, kreowany w dojrzałych utworach Tuwima (w przeciwieństwie do młodzieńczego „poety-barbarzyńcy”), to przede wszystkim spadkobierca tej tradycji. Samo jej istnienie jest wartością.

W wierszu *Do losu* poeta nie odrzuca tradycji antycznej, lecz jedynie rysuje na jej tle osobisty dramat człowieka, który chociaż wie, że przetrwa w pamięci jako poeta, to nie może oprzeć się poczuciu żalu z powodu znikomości swojego jednostkowego istnienia.

Zakończenie

Dokonuję uogólnionej interpretacji porównawczej tekstów – ze względu na wskazany temat, motyw, problem, zagadnienie.

Ostatni z mego pokolenia... to zamknięcie długiej drogi poety, którego życie i twórczość zostały połączone przez harmonię i poczucie spełnienia. Podsumowanie to raz jeszcze przywołuje wartości trwale obecne w poezji Leopolda Staffa. Zbliżający się nieuchronnie kres życia przyjmowany jest, jak wszelkie ludzkie sprawy, ze spokojem, dystansem i pogodą ducha, bo taki jest porządek rzeczy, który opiera się na przemijaniu i zmianie, ale i na trwałości. To, co zmienne, i to, co ponadczasowe, składa się na harmonijny układ świata pozostającego w wiecznej równowadze. Poeta odchodzi w przeświadczeniu, że właściwie przeszedł swą drogę, zarówno życia, jak i twórczości.

Natomiast podmiot liryczny wiersza *Do losu* mówi o swej poezji z ironicznym dystansem. Choć ma świadomość, że został obdarowany przez los geniuszem

poetyckim i że sława go „unieśmiertelni”, to jednak ten fakt nie stanowi dla niego źródła satysfakcji, nie budzi dumy ani poczucia zadowolenia.

Oba utwory należą do liryki refleksyjnej, ale ich poetyki są odmienne (choć oba mają tradycyjną budowę stroficzną, regularną wersyfikację i rymy).

Analizując różne płaszczyzny wierszy, można było dojść do podobnych wniosków interpretacyjnych. Upewnia mnie to, że mój tok myślenia był słuszny, bowiem wiersz jest jednością językowo-znaczeniową i wszystkie jego aspekty mówią o tym samym, nadbudowując „piętrowo” znaczenia prowadzące w tym samym kierunku.

Powyższy materiał odzwierciedla zasadniczo porządek analizy i interpretacji. Pisząc pracę, muszę pamiętać, aby była ona spójna i uporządkowana, aby zachowany był logiczny tok wyводу, ale mam prawo nadać jej ciekawą, oryginalną formę, zmienić kolejność omawianych elementów itp.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 2

Zredaguj wstęp do interpretacji porównawczej.

Prezentacja TED

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmem i wyjaśnij, czemu topos *exegi monumentum* łączy się z toposem *non omnis moriar*.

Trwa wczytywanie danych ..

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DHNmMoSdr>

Film opowiada o motywie *non omnis moriar* w poezji XX wieku

Polecenie 2

Wyjaśnij, jaką deklarację składa podmiot liryczny w wierszu Bronisława Maja i jaki ten utwór ma związek z frazą *non omnis moriar*.

” Bronisław Maj

***

Za oknem deszcz, szklanka herbaty na stole,
lampa - tak, może naiwnie, widzę cię,
za pięć, za dwadzieścia, za sto dwadzieścia pięć
lat, odczytującego ten wiersz: myślącego o mnie, człowieku
sprzed dwudziestu czy stu dwudziestu lat - jak
żyłem? Ja i moja epoka: beznadziejnie zmęczeni ludzie, kilka
dat, miejsc klęski, nazwisk: zakłęb, które powtarzaliśmy
wtedy, z dziecinną nadzieją żyjących, głupsi od ciebie
o mądrość, którą czas dał tobie: żyjącemu
po wszystkim: po nas, po wszystkich. - Tak mało
umiem ci przekazać, tyle co wszyscy. Lecz przecież
żyłem i nie chcę umrzeć cały: pozostać
dla ciebie każdym, przedmiotem statystycznej
litości albo pogardy. To, co było tylko,
tylko mną, jest poza historią. Więc powiem o sobie
jedyną obu nam dostępną mową: o zapachu mokrego
kurzu miejskiego za oknem (spadł deszcz), o stole
uwierającym łokcie, tykaniu zegara, smaku gorącej
herbaty, o świetle lampy, które raziło mnie w oczy
kiedy pisałem ten wiersz - powszechną mową wszystkich
pięciu zmysłów,
śmiertelnych.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Poeci o swoim życiu, twórczości i pośmiertnej sławie

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

12) w interpretacji utworów literackich odwołuje się do tekstów poznanych w szkole podstawowej, w tym: trenów i pieśni Jana Kochanowskiego, bajek Ignacego Krasickiego, Dziadów cz. II oraz Pana Tadeusza Adama Mickiewicza, Zemsty Aleksandra Fredry, Balladyny Juliusza Słowackiego;

13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
- 10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;
- 11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;
- 12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie.

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach: esej, interpretacja porównawcza, reportaż, felieton.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- przeprowadzi analizę porównawczą utworów: *Do losu* Juliana Tuwima oraz *Ostatni z mego pokolenia...* Leopolda Staffa;
- na podstawie dwóch wierszy wskaże, w jaki sposób twórcy formułują refleksje na temat życia, twórczości i pośmiertnej sławy;
- omówi, w jaki sposób w obu utworach funkcjonuje topos *non omnis moriar*.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi uczniów o zastanowienie, czym jest sława, kiedy można uznać, że ktoś jest sławny oraz dlaczego tak się dzieje, że czasem sławę zyskuje się dopiero po śmierci.

Faza wprowadzająca

1. Uczniowie zapoznają się z sekcjami „Wprowadzenie” oraz „Przeczytaj”. Nauczyciel odtwarza nagrania wierszy, o których mowa w lekcji.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P1AIXrSka>

Julian Tuwim

Do losu

Miłość mi dałeś, młodość górną,
Dar ładu i wysokie żądze.
I jeszcze, na uciechę durniom,
Raczyłeś dać mi i pieniądze.
Płonącą kroplą obłąkania
W mózg szary mój wsaczyłeś tęczę.
Miraże wstają wśród mieszkania,
Palcami w stół na lutni dźwięczę.
I gdy poniosło, to już niesie,
Roztrącam dni i rwę na części,
I w zgiełku wieku, i w rwetesie
Ubrdało mi się jakieś szczęście:
Rytmowi przebieg chwil powierzać,
Apollinowym drząc rozmysłem,
Surowo składać i odmierzać
Wysokim kunsztem słowa ściśle.
I kiedy kształt żywego ciała
W nieład rozpadnie się plugawy,
Ta strofa, zwarta, zwięzła, cała,
Nieporuszona będzie stała
W zimnym, okrutnym blasku sławy.
Smutku! Uśmiechu! Melancholio!

W bęben żałobny bije gloria...

I smutnie brzmi: „Dum Capitolium...!”

I śmieszne jest: „Non omnis moriar”.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P1AIXrSka>

Leopold Staff

Ostatni z mego pokolenia ...

Ostatni z mego pokolenia

Drogich przyjaciół pogrzebałem.

Widziałem, jak się życie zmienia,

I sam jak życie się zmieniałem.

Człowiekam kochał i przyrodę,

W przyszłość patrzyłem jasnym okiem,

Wielbiłem wolność i swobodę,

Zbratany z wiatrem i obłokiem.

Nie wabił mnie spiżowy pomnik,

Rozgłośnie trąby, huczne brawa.

Zostanie po mnie pusty pokój

I małomówna, cicha sława.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie wspólnie przygotowują mapę myśli dotyczącą sławy. Wykorzystują informacje przygotowane w domu oraz te, z którymi zapoznali się w fazie wprowadzającej lekcji.
2. Nauczyciel odtwarza nagranie z sekcji audiobook. Uczniowie w grupach:
  - wypisują wyrazy, pojęcia, terminy, których dodatkowe wyjaśnienie jest konieczne, abyś móc przystąpić do analizy zaproponowanych w audiobooku kroków,

- przypominają sobie tytuły utworów, których autorzy mówią o swojej sławie,
- stawiają tezę bądź hipotezę interpretacyjną,
- porządkują analizę kroków interpretacji porównawczej,
- redagują wstęp do interpretacji porównawczej.

Faza podsumowująca:

1. Na zakończenie zajęć nauczyciel odtwarza film *Non omnis moriar* w wierszach XX w. Uczniowie wyjaśniają w parach, czemu topos *exegi monumentum* łączy się z toposem *non omnis moriar*.

Praca domowa:

1. Poeci o swym życiu, twórczości i pośmiertnej sławie. Dokonaj analizy i interpretacji porównawczej wierszy.

Materiały pomocnicze:

- Ginczanka Zuzanna, *Non omnis moriar*, [w:] tejże, *Poezja Polski Ludowej. Antologia*, red. R. Matuszewski, S. Pollak, Warszawa 1955.
- Wyrwas Katarzyna, *Testament poetycki jako wtórny gatunek mowy*, [w:] *Gatunki mowy i ich ewolucja*, t. 5: *Gatunek a granice*, red. D. Ostaszewska, J. Przyklenk, Kraków 2015.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedialne „Audiobook” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.